

Flygvapenmuseum

I serien om vårt militärhistoriska arv, SMHA, besöker vi i del 26 Flygvapenmuseum i Linköping.

Text: Elisabeth Lagvik
(Chef för Publika enheten)

På garnisonsområdet Malmen nära Linköping finns Flygvapenmuseum. Liksom Armémuseum och museerna i nätverket Sveriges militärhistoriska arv ingår Flygvapenmuseum i myndigheten Statens försvarshistoriska museer.

Malmen brukar kallas flygets vagga i Sverige och Linköpings epitet är Sveriges flyghuvudstad. Flygvapenmuseum ligger alltså på helt rätt plats. Efter att landets första flygare Carl Cederström hade bjudit på hänförande flyguppvisning på Malmen 1911 anlätades han för att utbilda i detta bevingade konststycke. Sveriges första militära flygskola etablerades således här 1912. Flygverksamheten utvecklades snabbt, kraftigt påskyndat av första världskriget och 1925 fattade Sveriges riksdag beslut om att flygvapnet skulle bildas som självständig försvarsgren. De första fem flygkåren etablerades året därpå och en av dessa första fem förlades på Malmen.

År 1967 bildades föreningen Östergötlands flyghistoriska sällskap, med målet att skapa ett museum för det svenska militärflyget. På Malmen fanns sedan decennier en fin samling äldre medvetet bevarade flygplan och de visades emellanåt för allmänheten. År 1984 invigdes den första delen av Flygvapenmuseum i lokaler på Malmen och efter fem år byggdes museet ut. Den största och senaste utbyggnaden var klar 2010.

Vid ett besök på Flygvapenmuseum upptäcker besökaren snart att det är långt mycket mer än bara flygplan och flygvapnets historia som presenteras. 1900-talet var ett otroligt händelserikt, men konflikt-

fyllt sekel, och det är lika viktigt att lyfta fram t ex vad som hände i världen runtomkring, hotet från främmande makt, teknikutvecklingen och framväxten av demokrati och välfärdslandet Sverige. Besökare uttrycker emellanåt att de anser att Flygvapenmuseum är Sveriges bästa historiska museum.

Sedan 2010 har i genomsnitt drygt 140 000 personer besökt museet

varje år. Besökare lockas av olika skäl, men de flesta kommer för att se museet i allmänhet. Många har egna minnen från kalla kriget-epoken och de flygplan som var i luften då. I utställningen *Om kriget kommer – Sverige under kalla kriget* är alltså igenkänningen påtagligt för många, inte minst i de återskapade hemmiljöerna. Helt unikt är vraket av TP 79001, allmänt kallat DC-3:an.

Flyglabbet.

Foto: Göran Billeon

DC-3:an.

Foto: Stefan Kalm

Flygplanet, med besättning från flygvapnet och Försvarets radioanstalt, sköts ner nära Gotska Sandön av sovjetiskt jaktflyg 1952. Först 2003 påträffades vraket och regeringen beslutade att det skulle bärgas och sedan 2010 visas det på Flygvapenmuseum. DC-3-utställningen lämnar ingen oberörd och utsågs till Årets utställning 2010. Samtidigt fick Flygvapenmuseum priset Årets museum.

En annan höjdpunkt på museet är JAS 39 Gripen-simulatorens. Ett simulerat flygpass startar och slutar på Malmen. Simulatorens finns i science centret Flyglabbet där ytterligare omkring 20 experimentstationer finns att pröva. Inte minst museets yngsta besökare gillar att vara här.

Östergötlands flyghistoriska sällskap är sedan museet invigdes Flygvapenmuseums vänförening. Många medlemmar är aktiva i verksamheten, bl a för restaurering av flygplan och som så kallade helgvakter. Dessa vakter rör sig i utställningarna och bär skjortor med texten *Fråga mig om flygplan* på. Museets besökare uppmuntras därmed att ställa frågor för att få veta mer om de många gånger unika flygplanen. För den som vill veta ännu mer finns ett innehållsrikt bibliotek. Grunden utgörs av överste Bill Bergmans privata bibliotek som Försvarets materielverk köpte och

sedan skänkte till museet. Samlingen har sedan dess utökats och omfattar nu omkring 20 000 titlar svensk och utländsk litteratur om flygets och flygandets historia och framsteg, från pionjärtid fram till i dag. I anslutning till biblioteket finns arkivet med mycket fint historiskt material, bl a flygplansritningar, tidningsklipp och flygdagböcker, en slags loggböcker för flygare. Fotografier och filmer i arkivet visar militärflygets utveckling från pionjärtid, via beredskapstiden och kalla kriget fram till idag liksom byggnader med koppling till flyg. Inspelningar av flygplansljud finns också arkiverat.

Ett besök på Flygvapenmuseum innebär inte bara historia utan här gör sig även nutiden påmind. På Malmen finns fortfarande flygskolan liksom Försvarmaktens helikopterflottilj och flyg- och försvarsrelaterad industri. SK 60, helikoptrar och JAS 39 Gripen syns och hörs i luften så gott som dagligen ovanför Flygvapenmuseum – i Sveriges flyghuvudstad. ■

Öppettider, information m m

<http://www.smha.se/vara-museer/flygvapenmuseum/>
<http://www.flygvapenmuseum.se/>

JAS 39 Gripen-simulatorens.

Foto: Göran Billeson